

Шукалович В. Ф.

Житомирский национальный агроэкологический университет

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ СИСТЕМЫ ВЕРТИКАЛЬНОЙ КООРДИНАЦИИ

Резюме

На основании системного подхода к оценке взаимоотношений в цепочке формирования продукции и выделения 3 групп взаимосвязей между предприятиями (прав собственности, контроля и управления, движения продукции и денежных средств) определены и сгруппированы 4 типа организационно-экономических систем вертикальной координации.

Ключевые слова: вертикальная интеграция, права собственности, контракты, контроль, управление.

Shukalovych V. F.

Zhytomyr National Agroecological University

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SYSTEMS OF VERTICAL COORDINATION

Summary

Basing on the systemic approach to relationships evaluation in the product supply chain and allocation of three groups of linkages between enterprises (ownership, control and management, production and movement of funds) it is defined and grouped 4 types of organizational and economic systems of vertical coordination.

Key words: vertical integration, property rights, contracts, control, management.

УДК 65.018 (477)

Юдіна М. І.

Хмельницький національний університет

ВПЛИВ ЧИННИКІВ НА ПРОЦЕСИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Досліджено чинники зниження собівартості продукції машинобудівної галузі. Охарактеризовано внутрішні та зовнішні фактори зниження собівартості конкурентоспроможної машинобудівної продукції. Визначено роль аналізу витрат виробництва для розрахунку впливу факторів на розмір витрат виробництва.

Ключові слова: витрати виробництва, машинобудівне підприємство, фактори зниження собівартості.

Постановка проблеми. Зниження собівартості продукції є одним з визначаючих факторів вирішального шляху до інтенсифікації економіки та збільшення ефективності виробництва. Бажаним було б, щоб результати виробництва зростали швидше, ніж витрати на нього, а залучення у виробництво якнайменшої кількості ресурсів давало якнайбільший ефект.

В сучасних умовах, коли ціни формуються під впливом ринку, основним фактором зростання прибутку підприємства є зниження собівартості конкурентоспроможної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням зниження собівартості продукції, дослідженням факторів впливу на її величину, займалися багато вітчизняних науковців, а саме Безруких П.С [1], Войнаренко М.П [2], Герасемчук В.Г., Розенцплентер А.Е. [3], Гордановська В.П. [4], Добрусин А.М. [5], Іванюта П.В., Лугівська О.П. [7], Кузьмін О.Є., Дідик А.М., Когут У.І., Мельник О.Г. [8], Череп А.В. [9], Шелемєва Т.В. [10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Завданням кожного промислового підприємства має бути пошук методів зменшення витрат виробництва у собівартості продукції, дослідження факторів зниження собівартості конкурентоспроможної продукції, які б давали змогу виявляти можливості економії витрат виробництва. Адже собівартість продукції можна знизити на будь-якій стадії виробничого процесу: на етапі проектування чи в процесі виробництва устаткування, обладнання тощо. Тому важливим є визначення, розгляд факто-

рів впливу на розмір витрат, що формують собівартість продукції.

Мета статті. Головною метою даної статті є визначення ряду факторів зниження собівартості продукції, дослідження їх впливу на розмір статей витрат, що формують собівартість продукції машинобудівних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Саме фактори є головними характеристиками впливу на собівартість продукції і на основі них на підприємстві здійснюється пошук резервів зменшення собівартості продукції. Як свідчить аналіз літературних джерел [1-10], існує чимала кількість факторів зміни собівартості. Проблеми зменшення собівартості продукції мають комплексний характер, а тому для їх вирішення постає необхідність у застосуванні системного підходу.

Усі фактори, які мають вплив на відносні та абсолютні розміри витрат, доцільно розподілити на дві групи: зовнішні та внутрішні.

На рис. 1, рис. 2 подано класифікацію груп факторів, що впливають на рівень собівартості продукції. При побудові даної системи класифікації необхідно виокремлювати ті, які залежать, і ті, які не залежать від умов діяльності машинобудівного підприємства, внутрішні та зовнішні (рис. 1, рис. 2).

Внутрішні фактори зниження собівартості конкурентоспроможної продукції мають тісний зв'язок із господарською діяльністю підприємства, а саме, форми та системи оплати праці, рівень продуктивності праці, стан основних фондів, рівень використання обігових коштів підприємства тощо [7].

Рис. 1 Класифікація внутрішніх факторів зниження собівартості конкурентоспроможної продукції

Зовнішні фактори характеризують сучасну економічну ситуацію в країні та не є залежними від підприємства. Це може бути, наприклад, рівень цін на матеріали, сировину, енергоносії, обладнання, плата за оренду, тарифи, норми амортизаційних відрахувань, державні соціальні відрахування та ін.

Деякі автори [1, с. 198] фактори, що впливають на зниження собівартості продукції, розділяють на дві групи. Перша група сприяє реальній економії живої й суспільної праці та економії мате-

ріальних витрат. Перша група факторів пов'язана зі зменшенням суспільно необхідних витрат, з покращенням технологій й організації виробництва. Фактори, що відносяться до другої групи, прямо не пов'язані з покращенням виробництва. До них відносять зміну цін, ставок й тарифів, зміни в асортименті продукції тощо. Більш практичне значення має реальне зниження витрат виробництва. Зміна цін й тарифів, наприклад, відображають перерозподілені процеси і прямо не впливають на рівень суспільно необхідних витрат.

У нинішніх умовах господарювання, фактором зниження собівартості є рівень інформаційного забезпечення системи управління на підприємстві, який має значний вплив на систему управління витратами зокрема. Інформаційне забезпечення на підприємстві тісно пов'язано з таким видом діяльності на підприємстві, як контролінг. Ефективність інформаційного забезпечення на підприємстві можна визначити, наприклад, рівнем достовірності, повноти, своєчасності інформації, яка суттєво впливає на систему управління витратами, вибір та впровадження заходів по їх зниженню.

У нинішніх умовах господарювання фактором зниження собівартості є рівень інформаційного забезпечення

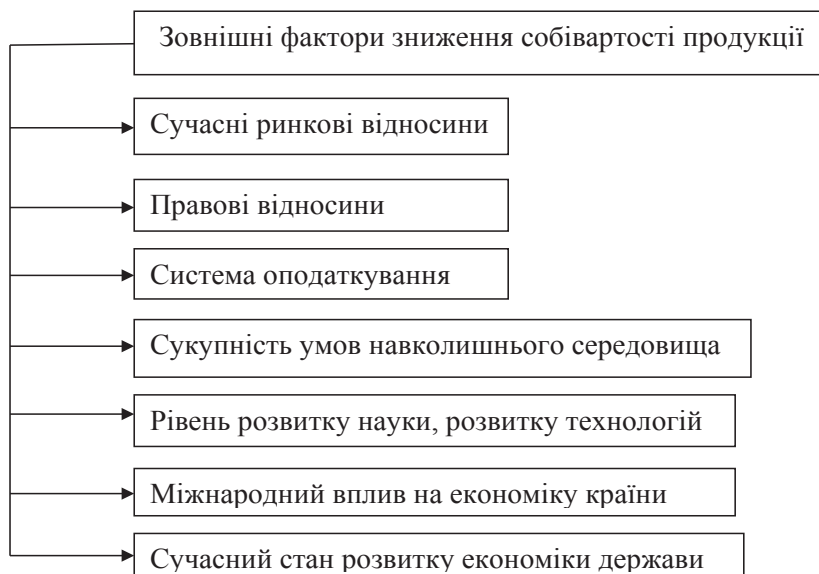

Рис. 2 Класифікація зовнішніх факторів зниження собівартості конкурентоспроможної продукції

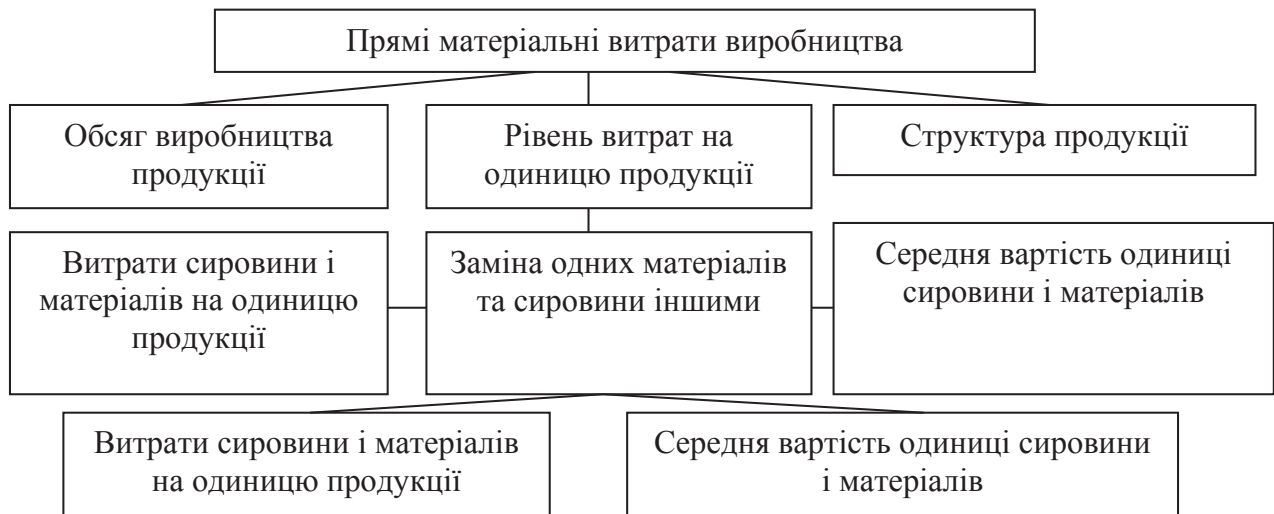

Рис. 3. Схема впливу факторів на зміну матеріальних витрат виробництва

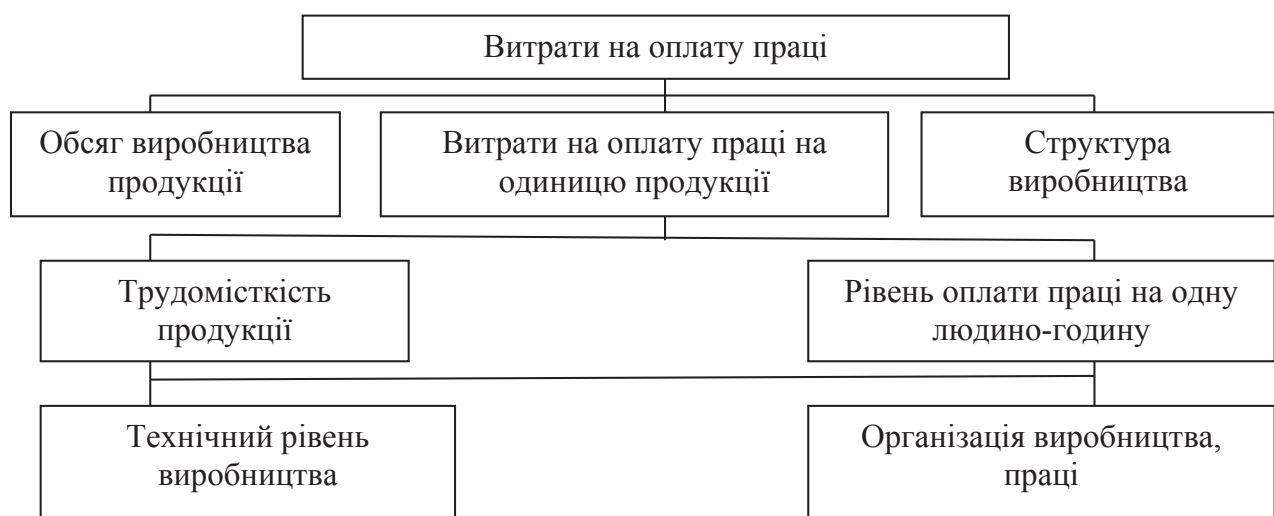

Рис. 4. Схема впливу факторів на зміну витрат на оплату праці

системи управління на підприємстві, який має значний вплив на систему управління витратами зокрема. Інформаційне забезпечення на підприємстві тісно пов'язане з таким видом діяльності на підприємстві, як контролінг. Ефективність інформаційного забезпечення на підприємстві можна визначити, наприклад, рівнем достовірності, повноти, своєчасності інформації, яка суттєво впливає на систему управління витратами, вибір та впровадження заходів по їх зниженню.

Система зміни норм витрат матеріальних та трудових ресурсів повинна стати основою системи обліку фактичної економії від зниження собівартості продукції на підприємстві.

Структура матеріальних витрат є важливим фактором зниження собівартості, оскільки в її основі лежить групування всіх видів матеріальних ресурсів підприємства. Саме її оптимізація впливає на раціональний розподіл видів матеріальних ресурсів машинобудівного підприємства, який в свою чергу, впливатиме на обсяги матеріальних витрат та рівень матеріаломісткості в цілому.

В собівартості продукції машинобудівних підприємств досить значну питому вагу займають матеріальні витрати. Під час аналізу витрат виробництва досліджують фактори зміни матеріальних витрат (рис. 3), а саме зміну витрат на окремі

види продукції (зміна норм витрат, ціни, заміна матеріалів). Визначають вплив зазначених факторів методом ланцюгових підстановок.

За такою ж схемою досліджують та проводять аналіз витрат на оплату праці (прямих), визначають фактори, від яких залежить розмір витрат на оплату праці (рис. 4).

На кожен фактор зміни витрат на оплату праці впливає ряд підфакторів:

1. На технічний рівень виробництва мають вплив характеристики технічного стану видів продукції; застосування новітніх технологій, вдосконалення процесу виробництва в цілому тощо.

2. На організацію виробництва та праці на підприємстві впливає стан організаційної структури обслуговування виробництва; його спеціалізація; заходи, спрямовані на зменшення витрат робочого часу; інтенсивність праці тощо [8, с. 224-225].

Важливим для машинобудівних підприємств є фактор співвідношення між темпами зростання витрат і темпами зростання обсягів виробництва. Так як при рості обсягів виробництва продукції можна зменшити витрати на одиницю продукції за рахунок постійних та дегресивних витрат. Рівень прогресивних витрат буде сприяти збільшенню витрат на одиницю продукції, що призведе до зниження конкурентоспроможності продукції машинобудівного підприємства.

На кожному промисловому підприємстві повинні проводитися організаційно-технічні заходи щодо підвищення рівня виробництва продукції, а саме: підвищення рівня стану техніки, устаткування, обладнання; підвищення рівня автоматизації виробництва; удосконалення системи управління, планування й організації виробництва; проведення заходів з підвищення якісних характеристик продукції.

Підвищення технічного рівня виробництва є важливим фактором зниження собівартості промислової продукції. Оцінка техніко-організаційного рівня підприємства здійснюється з метою визначення стану техніки, технологій та організації виробничого процесу. В подальшому показники, що характеризують стан технічного рівня виробництва, використовуються для проведення планування підвищення ефективності виробничого процесу на підприємстві та пошуку резервів зниження собівартості продукції.

Серед груп показників техніко-організаційного рівня виробництва виділяють:

- показники, що характеризують рівень стану техніки на підприємстві (прогресивність обладнання, його віковий склад);
- показники, що характеризують рівень технічних та технологічних розробок (застосування технологічних нововведень, застосування прогресивних технологій);
- показники рівня організації виробництва (рівень ритмічності, спеціалізації виробництва, ступінь підвищення механізації праці).

Враховуючи вище названі окремі показники для кожного виробничого підрозділу на підприємстві розраховується показник техніко-організаційного рівня виробництва I_p :

$$I_p = \sum_{i=1}^n p_i a_i^{1/n} \quad (i=1,2,\dots,n),$$

де: I_p – комплексний показник техніко-організаційного рівня виробництва;

p_i – окремий показник, що характеризує відповідний техніко-організаційний рівень виробництва;

a_i – коефіцієнт економічної значимості відповідного окремого показника техніко-організаційного рівня виробництва;

i – техніко-організаційний рівень виробництва [4, с. 30].

Існуючі критерії оцінки технічного рівня виробництва дають змогу дослідити стан технічного розвитку кожного цеху й підрозділу на підприємстві та спланувати заходи щодо підвищення їх технічного розвитку.

Реалізація поставлених задач з підвищення техніко-організаційного рівня виробництва є складовим елементом процесу планування використання резервів зниження собівартості конкурентоспроможної продукції промислових підприємств.

Великий відсоток у формуванні складу собівартості промислової продукції займають витрати на сировину, матеріали, через те, їх економія, забезпечуватиме зниження собівартості продукції. Ефективність використання матеріальних витрат визначає співвідношення вартості матеріальних ресурсів, на виробництво продукції, до вартості всього обсягу виробництва. Можна виокремити головні фактори зниження матеріаломісткості одиниці продукції:

- впровадження у виробництво ресурсозберігаючих технологій;
- застосування новітніх технологій, що дадуть змогу впровадження безвідходного виробництва продукції та технологій по переробці відходів;
- використання й покращення сировинної бази для виробництва конкурентоспроможної продукції, перехід на нові, більш економічні види сировини та матеріалів;
- заходи зі зменшення втрат сировини та матеріалів при їх транспортуванні, переробці;
- забезпечення відповідного (якісного) зберігання матеріальних ресурсів;
- зниження вірогідності виникнення браку у процесі виробництва продукції [5, с. 73-74].

Фактором зниження витрат виробництва може бути також збільшення розмірів підприємства. Із збільшенням розмірів підприємства вступає в дію

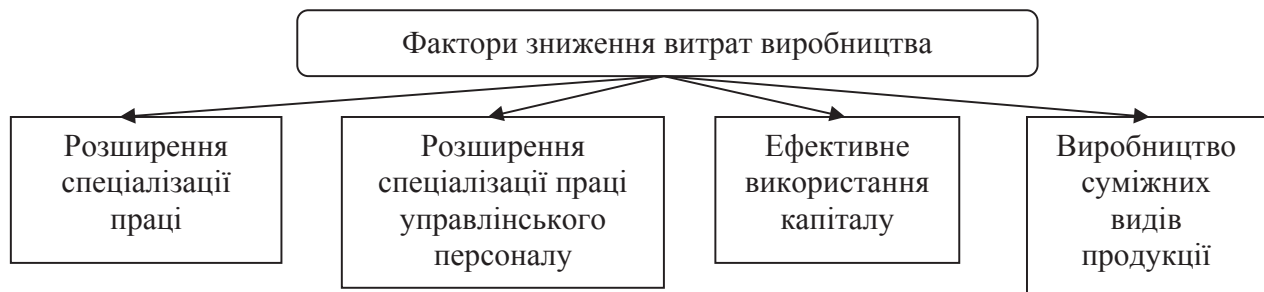

Рис. 5. Фактори зниження витрат, пов'язані із зростанням розмірів підприємства

ряд факторів, що ведуть до зниження витрат виробництва (Рис. 5)

Розширення спеціалізації праці, пов'язане із збільшенням розмірів підприємства, є фактором зниження витрат виробництва. Залучивши до виробничого процесу додаткових працівників відбувається більш детальніший розподіл праці, що вони виконують. Наприклад, робітник може виконувати одночасно не кілька завдань, а бути зосередженим на одному, якщо цього вимагає виробничий процес на підприємстві. Підвищення рівня спеціалізації праці на підприємстві сприятиме підвищенню професійних якостей та усунен-

ня втрат часу на перехід робітника з виконання поставленої перед ним однієї функції на іншу.

Зростання масштабів виробництва також призведе до розширення спеціалізації управлінського персоналу. Наприклад, на невеликому підприємстві фахівець зі збуту продукції може виконувати ще ряд певних управлінських функцій. Із розширенням діяльності підприємства і залученням додаткових спеціалістів, даний працівник буде зосереджений лише на виконанні обов'язків пов'язаних із збутом продукції.

Ефективне використання капіталу можливе більше на підприємствах з великим обсягом ви-

робництва ніж на малих підприємствах. Останні не в повній мірі можуть використовувати найбільш ефективне, з технологічної точки зору, виробниче обладнання. Найчастіше станки, машинне обладнання для виробництва більшості видів продукції на ринку є досить дорогавартісними та реалізуються великими комплектами. Їх використання також можливе на підприємствах з великими обсягами виробництва. Тому саме великі підприємства можуть дозволити собі використовувати більш ефективне обладнання та техніку. Наприклад, в автомобілебудуванні найбільш досконала технологія виробництва передбачає використання на роботехніки та найскладнішого обладнання. Ефективна експлуатація цього обладнання вимагає, за деякими оцінками, об'єму виробництва від 200 тис. до 400 тис. автомобілів в рік. Підприємства з великими обсягами можуть достатньо ефективно використовувати дане обладнання. Якщо ж використовувати менш ефективне обладнання чи на менших підприємствах (де буде його недозавантаження), це призведе до зростання витрат. Виробництво додаткових видів продукції загалом можливе на більш великих промислових підприємствах.

Також є ще ряд статей витрат виробництва, які можна зменшувати завдяки розширенню виробництва, наприклад витрати пов'язані з проектуванням, розробкою, рекламою продукції тощо.

Отже, всі вищеназвані фактори, при розширенні обсягів виробництва на підприємстві, сприятимуть зниженню витрат виробництва. Залучення більшої кількості ресурсів призведе до приросту виробництва машинобудівної продукції.

Але потрібно брати до уваги існування позитивного та негативного ефекту масштабу [6, с. 492]. Мається на увазі те, що розширення масштабів підприємства веде за собою зниження витрат лише до певного (необхідного) моменту.

Висновки і пропозиції. Отже, питання впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на зниження собівартості конкурентоспроможної продукції є досить актуальними. Зниження витрат на одиницю продукції впливає на рівень прибутковості підприємства. На якому б підході до пошуку резервів не зупинилося підприємство, важливим при цьому є оцінка зовнішніх на внутрішніх факторів зниження собівартості продукції і саме на основі їх підприємству необхідно запроваджувати заходи по виявленню резервів зменшення витрат виробництва конкурентоспроможної продукції. При пошуку, розгляді чинників та напрямів зниження собівартості продукції на підприємстві доцільним буде застосування системного підходу. Для подальшого розвитку машинобудування необхідна потужна державна підтримка на всіх рівнях та значні інвестиції для оновлення основних фондів машинобудівних підприємств.

Список літератури:

1. Безруких П.С. и др. Учет затрат и калькулирование в промышленности (Вопросы теории, методологии и организации) / П.С. Безруких, А.Н. Кашаев, И.П. Комсарова. – М. : Финансы и статистика, 1989. – 223 с.
2. Войнарченко М.П. Аналіз впливу мотивуючих факторів на результати діяльності машинобудівних підприємств / М.П. Войнарченко, С.І. Гребінська // Вісник економічної науки України. – 2012. – № 1(21). – С. 41-44.
3. Герасемчук В.Г. Економіка та організація виробництва / В.Г. Герасемчук, А.Е. Розенплентер. – К. : Знання, 2007. – 678 с.
4. Гордановская В.П. Снижение себестоимости продукции в условиях интенсификации производства / В.П. Гордановская, Т.М. Левтринский, А.В. Ведмедь. – К. : Техника, 1990. – 119 с.
5. Добрусин А.М. Снижение себестоимости продукции: резервы, опыт / А.М. Добрусин. – М. : Профиздат, 1986. – 120 с.
6. Макконел К.Р. Экономика / К.Р. Макконелл, С.Л. Брю. – Издательство : ИНФРА-М, 2003. – 983 с.
7. Іванюта П.В. Управління ресурсами та витратами / П.В. Іванюта, О.П. Лугівська. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 320 с.
8. Кузьмін О.Є. Проблеми та теоретико-методичні засади управління витратами машинобудівних підприємств / О.Є. Кузьмін, А.М. Дідик, У.І. Когут, О.Г. Мельник. – Львів : «Тріада плюс», 2009. – 325 с.
9. Череп А.В. Шляхи і напрямки зниження собівартості продукції / А.В. Череп // Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки. – 2004. – № 6. – С. 178-181.
10. Шелеметьєва Т.В. Підвищення ефективності промислового виробництва за рахунок зниження собівартості продукції / Т.В. Шелеметьєва // Держава та регіони. – 2012. – № 4. – С. 146-152.

Юдина М. І.

Хмельницький національний університет

ВЛИЯНИЕ ФАКТОРОВ НА ПРОЦЕССЫ СНИЖЕНИЯ СЕБЕСТОИМОСТИ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОЙ ПРОДУКЦИИ

Резюме

Исследованы факторы снижения себестоимости продукции машиностроительной отрасли. Охарактеризованы внутренние и внешние факторы снижения себестоимости конкурентоспособной машиностроительной продукции. Определена роль анализа издержек производства для расчета влияния факторов на величину издержек производства.

Ключевые слова: затраты производства, машиностроительное предприятие, факторы снижения себестоимости.

Yudina M. I.

Khmelnytskyi National University

INFLUENCE FACTORS ON COST REDUCTION ENGINEERING PRODUCTS

Summary

The factors to reduce production costs for mechanical engineering. Characterized by internal and external factors to reduce the cost competitive engineering products. The role of the analysis of the production costs for the calculation of the influence of factors on the production costs.

Key words: cost of production, machine-building enterprise cost reduction factors.